

Opgave 3 Kleurwaarneming en de buitenwereld

Bestaan kleuren echt of zijn ze een illusie?
Is kleurwaarneming afhankelijk van de geest?
Krijgen we met het zien van een kleur een ware afbeelding van de buitenwereld?
Volgens de Engelse filosofe M. Chirimuuta moeten we opnieuw nadenken over wat 'waarnemen van de buitenwereld' precies betekent.
In haar boek 'Outside color' uit 2015 bespreekt ze bovenstaande vragen:

tekst 6

Filosofen hebben een slechte reputatie als het gaat om twijfelen aan vaststaande feiten. Wat is zekerder dan de overtuiging dat de wolkeloze hemel, op een zomerse namiddag, blauw is?
Toch kunnen we ons in alle ernst afvragen of de hemel ook blauw is voor de vogels die daar vliegen en die andere ogen hebben dan wij. En wat als we de vlag van de Verenigde Naties, die dezelfde hemelblauwe kleur heeft, half in de schaduw en half in de volle zon plaatsen? Dan zal de ene helft donkerder blauw zijn dan de andere helft. Wat is de echte kleur van de vlag?
Kleuren lijken te veranderen als het licht verandert en als we de voorwerpen er omheen verplaatsen. Betekent dit dat de kleuren zelf veranderen?

bron: Chirimuuta, The reality of color is perception, 2015

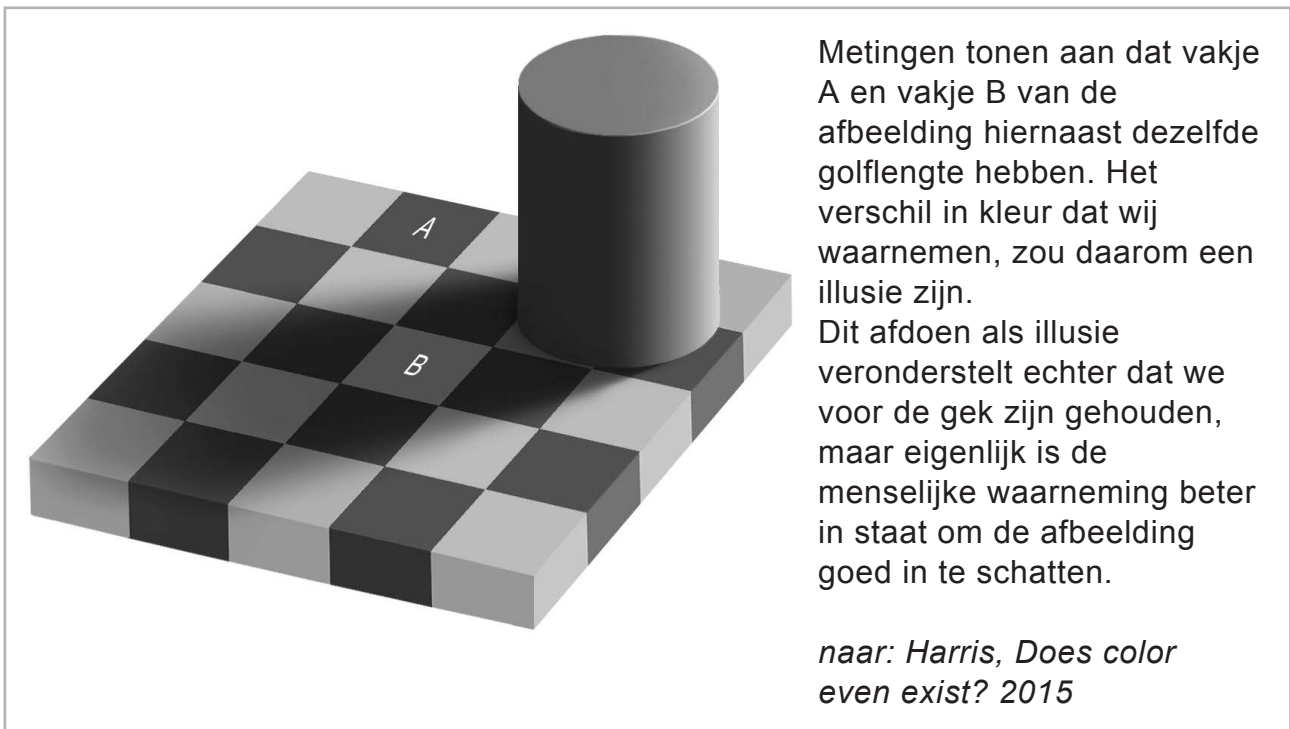
3p **13** In de filosofie wordt onderscheid gemaakt tussen drie soorten scepticisme: metafysisch, epistemologisch en conceptueel scepticisme.
Leg uit dat elk van deze drie soorten scepticisme herkenbaar is in tekst 6.

2p **14** In de traditionele kennisleer is veel discussie geweest over de relatie tussen waarnemen en het bestaan van een buitenwereld. In deze discussie levert Berkeley kritiek op Locke.
Leg met het onderscheid tussen primaire en secundaire kwaliteiten uit of kleurwaarneming het bestaan van een onafhankelijke buitenwereld kan bevestigen:
– volgens Locke en
– volgens Berkeley.

Met een optische illusie in tekst 7 wordt eenvoudig aangetoond dat kleuren niet corresponderen met golflengtes.

In deze illusie nemen mensen een deel van een schaakbord waar waarop een cilinder staat. Vakje A en vakje B lijken een verschillende kleur te hebben, de ene licht en de andere donker, maar bij metingen blijkt het om precies dezelfde golflengte te gaan. Uitgaande van de golflengte is er dus geen verschil in kleur. Mensen betrekken in deze situatie de omgeving in hun waarneming waardoor ze de schaduw waarnemen die de cilinder op het schaakbord werpt. Onze hersenen interpreteren deze situatie anders dan een computer zou doen en we nemen daarom, in tegenstelling tot een computer, een verschil in kleur tussen vakje A en B waar:

tekst 7

Illusies vormen een probleem voor het realisme ten aanzien van de buitenwereld. Thomas Reid probeert dit probleem op te lossen op basis van het gezond verstand.

Een oplossing voor het probleem van illusies voor het direct realisme is het onderscheid tussen naïef realisme en wetenschappelijk realisme.

3p **15** Leg met het voorbeeld van de illusie uit tekst 7 het verschil tussen het naïef realisme en het wetenschappelijk realisme uit.

Geef vervolgens met tekst 7:

- een argument voor Reids gebruik van ‘gezond verstand’ en
- een argument tegen Reids gebruik van ‘gezond verstand’.

De nieuwe theorie van kleurwaarneming heeft overeenkomsten met de dispositionele benadering van kleur. Kleuren kunnen worden beschouwd als respons-afhankelijke eigenschappen voor menselijke waarneming: een kleur is de manier waarop een bepaalde prikkel op een waarnemer overkomt, én de manier waarop een waarnemer die prikkel waarneemt. Daarom zouden we volgens de nieuwe theorie anders over kleuren moeten spreken. In plaats van dat we zeggen dat we de blauwe hemel zien, zouden we beter kunnen zeggen dat we een blauwige waarneming van de hemel hebben. Volgens de nieuwe theorie van kleurwaarneming is kleur geen kwaliteit van een object maar de kwaliteit van een waarnemingsproces, zoals dat door ons wordt ervaren.

Vanuit een sceptische benadering zouden we de nieuwe theorie kunnen onderwerpen aan het scenario van spectruminversie.

Voor functionalisten vormt dit sceptische scenario echter geen probleem.

2p 16 Leg met het onderscheid tussen binnenwereld en belevingswereld uit of de nieuwe theorie van kleurwaarneming:

- functionalistisch is en
- bestand is tegen het sceptische scenario van spectruminversie.

De op de nieuwe theorie van kleurwaarneming lijkende dispositionele benadering van kleur, gaat in haar analyse uit van normale menselijke waarnemers. Maar wat als we uitgaan van niet-normale menselijke waarnemers?

De meeste mensen hebben drie typen kegeltjes in hun ogen, waarmee ze ongeveer een miljoen kleuren kunnen onderscheiden.

Mensen die kleurenblind zijn, hebben net als veel andere zoogdieren maar twee typen kegeltjes, waardoor ze slechts tienduizend kleuren kunnen waarnemen.

Maar er zijn ook mensen die vier typen kegeltjes hebben, zogeheten tetrachromaten, waardoor ze in staat zijn om honderd miljoen kleuren te zien. Een van deze mensen is kunstenaars Concetta Antico:

tekst 8

Als de in Californië gevestigde kunstenaars Concetta Antico 's nachts omhoog kijkt naar de hemel, ziet ze die niet als diepzwart. De hemel verandert voor haar 's nachts in stralende tinten blauw, violet en groen.

Antico zegt dat ze zelfs de gloed rond sterren kan zien. En de maan is omgeven door regenboogtinten. Voor Antico is de nachtelijke hemel vol leven en kleur.

naar: redditblog.com – What's a tetrachromat? – 2015

Let op: de laatste vraag van dit examen staat op de volgende pagina.

In haar schilderijen wil Antico haar wereld laten zien. Haar schilderijen zijn daarom kleurrijk als droombeelden of hallucinaties. Bewonderaars van Antico's schilderijen menen via haar schilderijen te kunnen weten hoe haar wereld eruitziet.

Toch kun je je afvragen of dit terecht is en of normale menselijke waarnemers Antico's wereld überhaupt mooi zouden kunnen vinden.

De formule van respons-afhankelijkheid redt kleuren van puur subjectivisme. Er zijn filosofen die ook esthetische waarden op dezelfde manier van puur subjectivisme willen redden.

Volgens Hume is de overtuiging dat we de (buiten)wereld waarnemen altijd een product van de verbeelding. Humes positie wordt verduidelijkt door het voorbeeld van gewone waarnemers die naar Antico's schilderijen kijken.

3p 17 Leg uit dat het voorbeeld van Antico's schilderijen de opvatting van Hume over de buitenwereld kan verduidelijken.

Geef vervolgens een argument voor én een argument tegen de stelling dat esthetische waarden als respons-afhankelijke eigenschappen beschouwd kunnen worden.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.